

N:o 38.

Ank. till Riksd. kansli den 30 mars 1897, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående ersättning af allmänna medel åt oskyldigt häktade eller dömda.

Uti 1 mom. af 1 § i lagen angående ersättning af allmänna medel åt oskyldigt häktade eller dömda den 12 mars 1886 stadgas:

Har någon blifvit såsom misstänkt för brott häktad, och varder åtal, som mot honom anställes, sedermera nedlagdt eller den tilltalade i målet frikänd, må för det hinder eller brist i hans näring, som han genom frihetens förlust lidit, ersättning af allmänna medel tilldelas honom eller, i händelse af hans frånfalle, hans enka eller oförsörjda barn, der, på grund af hvad i ransakningen förekommit, befinnes att det brott, för hvilket han tilltalats, icke blifvit begånget, eller att det föröfvats af annan än den tilltalade, eller att det eljest icke kan vara af honom begånget, samt i de två senare fallen anledning icke förefinnes, att den tilltalade varit delaktig i brottet.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 124, anför nu herr *Stoaff*, sedan han erinrat om de vilkor, som, enligt ofvannämnda lagstadgande, måste förefinnas för att ersättning af allmänna medel skall kunna tilldelas en oskyldig häktad och tilltalad följande.

Man funne sålunda, att lagstiftningen icke stannat vid ett än så fullständigt frikännande såsom tillräcklig förutsättning för ersättnings utgående, utan att den derutöfver fordrade, att det skulle fulltygas, att det icke kunde vara den häktade som begått brottet.

Med andra ord: äfven om icke något som helst stöd förekommit för tillvitelsen mot den häktade, att han begått den brottsliga gerningen, eller om den fullbordade ransakningen ådagalagt, att det stöd för sådan tillvitelse, som till äfventyrs till en början ansetts vara för handen, endast varit skenbart, finge ersättning dock icke utan vidare utgå. Utan derutöfver kräfdes fullt öfvertygande bevis, hvilka undanröjde *möjligheten* af att den häktade begått brottet.

Det torde emellertid ligga i öppen dag, att en sådan lagstiftning icke kunde medföra synnerlig nytta. Ty det sade sig sjelft, att det endast skulle blifva i fullkomliga undantagsfall, som sakförhållandena låge på det sättet, att *omöjligheten af en persons brottslighet vore fullt bevislig*. Om en person t. ex. anklagades för mordbrand, så torde de fall vara ganska sällsynta, då det kunde ådagaläggas, att han icke kunnat anlägga elden.

Orsaken till att lagstiftningen uppstält nu omnämnda vilkor för rätten till ersättning angåfves af den vid förberedelserna till lagen fungerande chefen för justitiedepartementet sålunda, att »det stora flertalet af dem, som efter verkställd häktning lösgifvas i följd af domstols frikännande utslag eller innan utslag hunnit meddelas, icke äro oskyldiga, utan att det mot dem inledda förfarande blifvit inställt, emedan man ej kunnat anskaffa fullständiga bevis för deras fällande».

Emellertid hade departementschefen erkänt, att äfven utom det genom den då af honom föreslagna, numera gällande lagstiftning betecknade området fall kunde tänkas, då den mot en häktad person förbragta bevisningen så grundligen undanröjts, att hans frikännande måste anses innebära ett intyg om hans skuldfrihet. »Men», hade departementschefen fortsatt, »dels är det svårt att sammanfatta dessa fall under ett generelt lagbud, dels synes det rådligt att i en fråga sådan som denna, der skilda meningar ännu kämpa om öfverväldet, fortgå steg för steg och genom lagstiftning först ordna den del af ämnet, i hvilken hufvudsaklig enighet vunnits, för att sedermera, med ledning af inhemtad ytterligare erfarenhet, fortskrida mot en fullständig lösning af frågan i hela dess vidd.»

För sin del hölle motionären före, att den ifrågavarande lagen från första början kunnat och bort erhålla en mera omfattande och derigenom mera praktisk karakter. Det vore nemligen bekant, att densamma med dess nuvarande snäfv begränsning så sällan kunnat tillämpas, att det väl kunde sättas i fråga, huruvida vid jmförelse mellan de många misslyckade försök med deraf följande arbete och kostnad för de enskilde medborgarne, som den framkallat, å ena sidan, och de få

fall, då försöken lyckats, å den andra, något verkligt gagn kunde anses hafva genom lagen vunnits.

Och motionären trodde ej heller, att sammanfattningen af de fall, i hvilka ersättning borde gifvas, under ett generellt lagbud innebure så stora svårigheter, som chefen för justitiedepartementet vid lagens utarbetande förmenat.

Efter motionärens uppfattning måste en sund och human åskådning alldeles tillbakavisa en så orimlig fordran för ersättnings utgående som den, att det skulle behöfva fulltygas, att den häktade icke *kunnat* begå brottet. Det borde vara alldeles tillräckligt, att han utgått från det rättsliga förfarandet såsom helt och hållet fri från hvarje skälig *misstanke* att hafva begått detsamma.

Vår rättskänsla skulle kanske icke vilja godkänna, att hvar och en, som varit häktad men blifvit frikänd från ansvar för ett brott, utan vidare kunde göra anspråk på ersättning. Men det torde vara ganska visst, att vi alldeles icke skulle känna oss illa berörda, om en person, mot hvilken hvarje rimlig misstanke helt och hållet upphört, finge sådan ersättning, alldeles oafsedt, huruvida händelsen gjorde att derutöfver kunde ådagaläggas, att han icke kunnat begå brottet.

Motionären ansåge således, att den ifrågavarande lagbestämmelsen borde ändras derhän, att såsom vilkor för ersättnings bekommande uppställes ej att det befunnits, att den tilltalade icke kunnat begå brottet, utan att genom den vunna utredningen all skälig misstanke mot honom undanröjts.

På grund häraf hemställer motionären, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och förelägga Riksdagen förslag till på det sätt ändrad lydelse af 1 § i lagen angående ersättning af allmänna medel till oskyldigt häktade eller dömde den 12 mars 1886, att såsom förutsättning för ersättnings utgående till för brott häktad person ej längre måtte bibehållas, att det befunnits att den häktade icke kunnat begå brottet, utan att ersättningsrätten måtte utsträckas jemväl till den, hvilken antingen aldrig bort vara föremål för någon skälig misstanke eller som genom hållen ransakning friats från all dylik misstanke för att hafva begått det brott, hvarför han hållits häktad.

Utskottet vill till en början fästa uppmärksamheten derå, att ifrågavarande stadgande egentligen är af supplementär art. En oskyldigt häktad har nemligen lika som hvarje annan, hvilken lidit skada, rätt att

härför söka godtgörelse af den, som skadan förorsakat. I förevarande fall eger alltså den oskyldigt häktade erhålla ersättning af den, som obehörigen föreskrifvit, vidtagit eller föranledt häktningsåtgärden; sålunda antingen af domstolen, åklagaren eller angifvaren. Merändels torde också i denna rätt ligga full säkerhet för den oskyldigt häktades skäliga anspråk på godtgörelse för genom häktningen honom förorsakad skada eller annan olägenhet, och den domstol, som har att pröfva sådant anspråk, kan i det speciella fallet, oberoende af någon i lag på förhand stadgad begränsning, bedöma om och i hvad mån anspråket kan vara berättigadt.

Annorlunda ställer sig förhållandet beträffande den ersättningskyldighet, som staten i detta särskilda fall åtagit sig. Det torde nemligen ligga i sakens natur, att denna skyldighet måste vara strängt begränsad, och skälen för att ifrågavarande stadgande ej erhållit en vidsträcktare omfattning har motionären sjelf omnämnt.

Väl må emellertid medgifvas, att jemväl utöfver den nu bestämda gränsen enskilda fall kunna förekomma, då af hvad under ransakningen utredt blifvit tydligen framgår, att den tilltalade icke föröfvat det brott, hvarom fråga varit, men ett dylikt förhållande framgår ingalunda direkt af domstolens frikännande utslag, utan förutsätter en noggrann pröfning af de under målets handläggning förekomna omständigheter, och huruvida ett sådant förhållande verkligen kan anses vara ådagalagd, läser ofta bero på en mer eller mindre subjektiv uppfattning af berörda omständigheter. Pröfning i sådant hänseende kan därför väl lämpligen ske af domstol i mål emellan en häktad, som frigifvits, och den person, som är för häktningsåtgärden ansvarig, men läser svårligen kunna uppdragas åt den myndighet, som har att å statens vägnar lemna den oskyldigt häktade ersättning, då denna myndighet måste hafva bestämda grunder för sin åtgärd härutinnan.

En utsträckning af statens skyldighet uti ifrågavarande hänseende synes utskottet skäligen kunna ega rum endast för det fall, att en häktad, som genom laga kraftvunnet utslag berättigats att af domare, åklagare eller angifvare erhålla godtgörelse för olaga häktning, till följd af bristande tillgång ej kunnat erhålla sådan ersättning, men då dylikt förhållande endast ytterst sällan torde förekomma och fara för missbruk härutinnan ej heller kan anses vara utesluten, då staten ej är i tillfälle att i sådant mål bevaka sin rätt, utan målets utgång uteslutande är beroende på den bevisning parterna i detsamma akta nödigt förebringa, kan utskottet ej heller tillstyrka en sådan utsträckning af stadgandet ifråga.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört hemställer utskottet,

att herr Staaffs ifrågavarande motion icke må
till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 30 mars 1897.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herrar *P. G. Petersson*, *F. Andersson* och *Ohlsson* hafva begärt få
antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
